

Bilješke:

1. Ivo Babić: Prostor između Trogira i Splita, st. 1991., str. 9.
2. Želimir Košćević: Muzej u prošlosti i sadašnjosti, 1977.
3. Jasna Horvat: Kulturni i turističke centar Ribnica, IM/1987., 1/4, str. 54.
4. Želimir Košćević: Muzej u prošlosti i sadašnjosti
5. Ivo Babić: Prostor između Trogira i Splita, str. 9.
6. Vjeko Omašić: Povijest Kaštela, Split 1986., str. 43-85.
7. Želimir Košćević: Muzej u prošlosti i sadašnjosti, Muzeologija, 1977.
8. Ankica Babin, T. Burić: Elaborat o razvoju muzejske djelatnosti, 1989.
9. Ivo Maroević: Stalni postav - objektivitacija muzejskog zbirnog fonda, IM /1990., 1/2, str. 14.
10. Zbynek Stranski: Temelji opće muzeologije, Muzeologija 8, str. 65.
11. Tomislav Šola: Od obrazovanja do komunikacije, IM/1988., 1/2, str. 93.
12. Ivo Maroević: Muzeologija i muzej budućnosti, IM, 1981, 1/4
13. Želimir Košćević: Muzej u prošlosti i sadašnjosti, Muzeologija, 1977.

Summary:

The gallery Studin -- the generator of the culture in The citadels

Ankica Babin

The museum of the local history of Kaštel (Citadel) is recognized as one of the youngest museum in Croatia, and is registered on 18th of February 1991.

Seeking for the answer on why should they need an institution like this, when there are many other museums very much alike, in Split and Trogir, we are finding it in the separation of the Kaštel in the administrative way, in specialty and richness of the cultural heritage from this area and in its (Kaštel) cultural and informative emptiness. One of the answers is also the weakness of "The office for the protection of cultural monuments" to protect this area from the devastation of urban cores, sale and destruction of mobile monuments. It was necessary to establish an institution that would, with its work, protect and soothe negative tendencies.

The gallery Studin was registered on 19th of July 1988. With its conceived institutional planned work, the gallery enabled outgrowing into The museum of the local history of Kaštel. The gallery still exists as a part of the museum.

The structure of the museum comes from the environment in which was formed from her cultural history and micro regional position of Kaštel.

To show whole cultural and history development of this space, means to put some relations between exposed museum objects from different areas of human development and to find the place in development of society. That must be the result of the research work, research of the manual literature, history documents and photographs by following the line from specialized to general.

If we put museum into the permanent relation with natural and society environment, we integrate the museum into the environment and form center for cultural exchange and communication. This surpasses the idea of classical museum, and make it more accessible to the media of modern communication, so that museum can become the center of actuality.

MUZEJ U KAŠTELU VITTURI

Ankica Babin
Zavičajni muzej Kaštela
Kaštel Novi

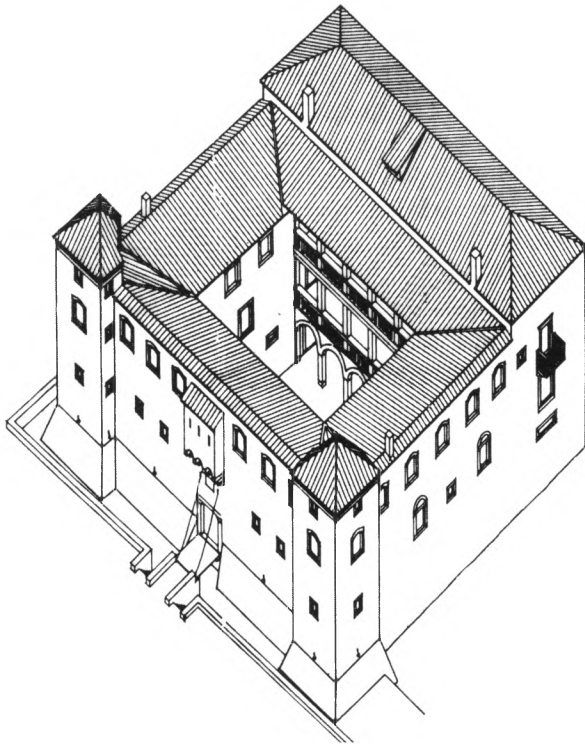
Želimir Laszlo
Muzejski dokumentacijski centar
Zagreb

Kaštel
"Krajem XV. stoljeća, zbog opasnosti od Turaka i upada Vlaha, splitski i trogirski posjednici koji su imali posjede na prostoru između Splita i Trogira počinju graditi utvrde da bi zaštitili svoje težake. Za vrijeme trajanja turske opasnosti na tom području izgrađeno je 16 kula ili kaštela".*1 Jedan od njih je kaštel Vitturi u Kaštel-Lukšiću. On je, unatoč raznim promjenama, pregradnjama i dogradnjama, možda najviše od svih kaštela zadržao svoj obrambeni karakter. O tomu svjedoče sačuvani obrambeni zidovi na tri strane objekta, dvije kule na uglovima sjevernog zida i mnogi drugi detalji. Sve što se s kaštelom događalo i što mu je s vremenom pridodano, kako bi utvrda poprimila značajke dvorca, gradilo se prema unutra, prema dvorištu. Uza sjeverni, istočni i zapadni obrambeni zid, prigrađene su prostorije, dok je južna zgrada uz more dobila trijem u prizemlju i dvokatnu galeriju nad njim. Takav izgled kaštel je porimio već 1564. godine, o čemu svjedoči natpis na vijencu drugoga kata galerije: JACOBUS ET HIERONIMUS VETURI FRATRES IN HANC FORMAM PROPRIIS S(UMPTIBUS) REDGERUNT MDLXIII (Braća Jakov i Jerolim Vitturi izgradiše u ovom obliku vlastitim troškovima 1564.).*2 Sloj 16 stoljeća je za kaštel Vitturi nesumnjivo najvažniji i najvredniji dio, a kako je i dobro sačuvan, nije čudno što je konzervatorski pristup obnovi i prezentaciji respektirao upravo njega. Promjene koje su nastale nakon 1564. godine nisu bitno izmijenile izgled objekta, nego se tu više radilo o dodavanju pojedinih arhitektonskih detalja. Obnova kaštela u punom je zamahu, a dovršenje se očekuje tijekom zime 1998. godine.*3 U obnovi sudjeluju: Ministarstvo kulture, Uprava za zaštitu kulturne i prirodne baštine, Konzervatorsko povjerenstvo u Splitu; Grada Kaštela; Mjesna zajednica Kaštel-Lukšić i Mediteranski centar za graditeljsko naslijeđe iz Splita. Slijedeći upute konzervatorske službe, odlučeno je da se kaštel dovede u stanje što bliže onom kakvo je bilo oko godine 1760.*4 To zapravo znači čuvanje izgleda kaštela iz 1564. godine i promjena manjeg oopsega zahvata nastalih do polovice XVIII. stoljeća. Nekih većih prijepora oko koncepcije obnove, konzervacije i prezentacije građevine kao vrijednog spomenika kulture - kakvih, istina, u konzervatorstvu zna biti - nema ili barem nisu takvog opsega i snage da bi pomutili zadovoljstvo obnovom. O vrijednosti samoga kaštela mišljenja su također jedinstvena - riječ je o spomeniku kulturne vrlo visoke vrijednosti. Zahvaljujući u prvom redu Ministarstvu kulture uložena su, za naše prilike, znatna financijska sredstva i rezultati tih ulaganja su već i te kako vidljivi.

Posve je sigurno da je to za grad Kaštela i posebno za Kaštel-Lukšić, za njegov identitet od velike važnosti. Procjenjuje se, također, da će obnovljeni kaštel Vitturi, uz Kaštilac Kaštel-Gomilice, biti jedna od najatraktivnijih povijesnih građevina Dalmacije.

Muzej

Zavičajni muzej Kaštela je ustanova koja djeluje u Kaštel-Novom u kuli Cippico.*5 Razvio se iz Galerije Studin i prerastao u značajan kulturni čimbenik cijeloga kaštelanskog prostora. U njemu rade četiri stručna djelatnika. Muzej čuva više od 1400 muzejskih predmeta u sljedećim zbirkama: kulturno povijesna, etnografska i arheološka zbirka, zbirka moderne umjetnosti, prirodoslovna zbir-

Kaštel Vitturi, aksonometrije, Katja Marasović, projekt obnove

ka (u formiranju) i Galerija Studin.

Navedene zbirke bogate su vrijednim predmetima. U arheološkoj se čuvaju predmeti s područja paleolitskog nalazišta Mujina pećina stari i do 50.000 godina, s lokaliteta Resnik - najvećega nalazišta helenističke keramike na Jadranu, te sa starohrvatskih lokaliteta Bijaći i Radun s materijalima iz grobova. Etnografska i kulturno-povijesna zbirka čuvaju predmete koji svjedoče o načinu življenja na kaštelanskom prostoru u razdoblju od XV. do XX. stoljeća. Uza zbirke, muzej čuva i bogatu dokumentacijsku građu. Razvio je izdavačku djelatnost stalnih i povremenih edicija (knjige, katalozi, kalendar, razglednice). Bavi se i izradom vrlo uspješnih suvenira. S turističkom zajednicom grada Kaštela razvijeni su programi kojima Muzej sudjeluje u turističkoj ponudi. Posebna pozornost usmjerena je na tijesnu suradnju sa srodnim ustanovama, a posebno s Upravom za zaštitu kulturne i prirodne baštine, Konzervatorskim povjerenstvom u Splitu. Muzej surađuje i sa školama. Preregistracijom općine Kaštela u upravnu jedinicu grad Kaštela,

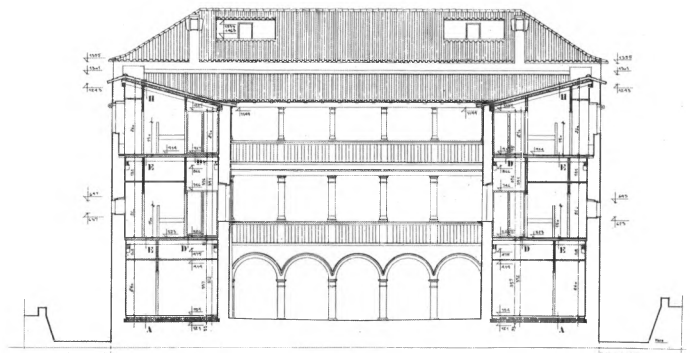
otvaraju se nove mogućnosti razvoja ove ustanove, te će ona prarasti u Muzej grada Kaštela.

Kula Cippico već odavno, poglavito prostorom, ne zadovoljava sve potrebe i ambicije muzeja. Skupljene zbirke, broj predmeta u njima i njihova vrijednost trebaju biti prezentirane i bolje čuvane. Prostor u kuli ograničava sve aktivnosti muzeja kao što su izlagačka, edukativna, znanstvena, istraživačka, i to znatno otežava primjereno čuvanje muzejske građe. Uza sve to kula je u privatnom vlasništvu i samo dobrohotnošću vlasnika u njoj će u budućnosti ostati Galerija Studin. Muzej, dakle, mora seliti.

U dugoročnoj projekciji razvoja Muzeja planira se udobljavanje etnografske zbirke u kuli Cambi u Kaštel-Kambelovcu, a arheološke zbirke u Kaštel-Sučurcu ili Kaštel-Gomilici. No, to su planovi za daljnju budućnost. U skoroj budućnosti jedina mogućnost da se Muzej, sada već Gradski muzej Kaštela, preseli u kaštel Vitturi u Kaštel-Lukšiću. Kako će se daljnji planovi moći ostvarivati, u ovom je trenutku neizvjesno. Sigurno je da bi realizacijom dugoročnog plana Muzej doista postao svekaštelanski, ali realnost koju možemo sa sigurnošću predvidjeti svodi se na kaštel Vitturi. Muzej, dakle, treba gotovo sav vrlo skoro preseliti u Kaštel-Lukšić. To treba učiniti planski, smisleno, čim konzervatori i građevinari završe obnovu i to tako da to ujedno bude novi korak u razvoju muzeja. Zbog specifičnih muzejskih zahtjeva, kao što su projekti osvjetljenja, alarmni uređaji i slični koji imaju utjecaja na građevinske radove, suradnju treba uspostaviti - kao što, uostalom, i jest uspostavljena - i prije preseljenja.

Muzej u kaštelu Vitturi

Kaštel Vitturi je značajan spomenik kulture, a Gradski muzej Kaštela, već jest, a bit će još i više, značajan muzej. Kaštel mora biti sačuvan i prezentiran kao spomenik kulture, a istodobno mora pružiti novi dom muzeju koji, dakako, mora djelovati po muzejskim načelima. Konzervatorska i muzejska struka moraju se stoga susresti i surađivati kako ni spomenik ni muzej ne bi nepotrebno bili na šteti. Zato se kao važno pitanje postavlja definiranje polazišta u tretiranju kaštela. Obnovom, koja je u tijeku, zajamčena je konzervatorska stručnost i čistoća postupka koju jedino neadekvatna namjena i kasnija nebriga mogu narušiti. U tom smislu valja istaknuti da je muzejska namjena gotovo idealna i s konzervatorskog stajališta. Muzej treba, da se slobodnije

Nacrtr dvorišnog pročelja južnog krila kaštela Vitturi, s trijemom i galerijama iz 16. stoljeća

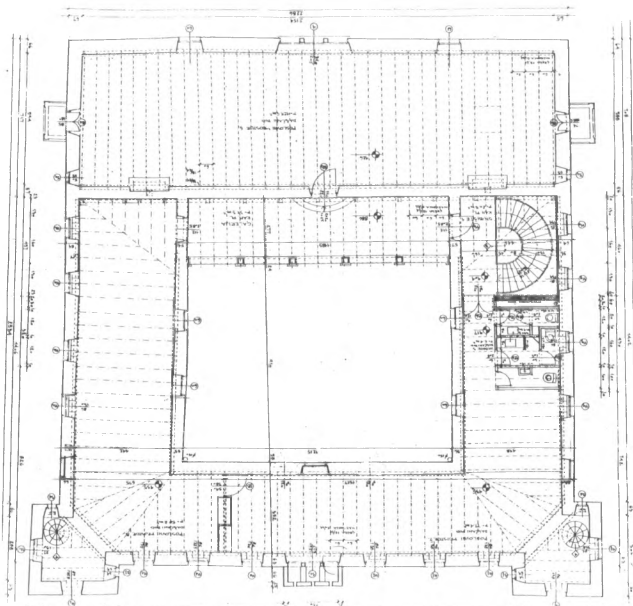
izrazimo vrijednosti samog objekta uključiti u svoj "stalni postav". To se odnosi na cijeli ambijent kaštela i sve dijelove zgrade. Vjerujemo da spomenik kulture i muzej iz ovakve svojevrsne simbioze mogu samo profitirati. Muzej može samo dobiti smještajem u vrijednu građevinu. Brojni primjeri u nas i u svijetu uvjeravaju nas u to. S druge strane, spomenik kulture u svojim prostorima može muzejskim komuniciranjem baštine isto tako samo dobiti. Ipak, iako u načelu i na razini principa dviju struka ne bi smjelo biti nesuglasja, ono realno na razini praktičnih rješenja treba očekivati. Nesuglasje stoga valja otklanjati dogovorom.

Muzej, da bi to uopće bio, mora imati: zbirke, kvalificirano muzejsko osoblje, radne prostorije, izložbene prostorije (stalni postav i povremene izložbe) i čuvaonicu. Izuzmete li bilo koju od ovih pet stavki, ugroziti ćete muzej kao ustanovu. Imat ćete invalidni muzej. Od nabrojenog naš muzej ima zbirke i kustose. Prostore za izložbe, radne prostore i čuvaonicu treba smjestiti u kaštel Vitturi. To mora biti polazište. Uz muzej u kaštel se žele smjestiti i drugi korisnici, kao što su turistička zajednica, knjižnica, glazbena škola, banka, kafić, a možda i još ponešto. Međutim, u raspodjeli prostora u kaštelu treba krenuti od potreba objekta samog kao spomenika kulture i muzeja. Prema prijedlogu koji su zajednički sačinili konzervatori, projektanti i muzealci, nije upitan smještaj stalnog postava na cijeli drugi kat. Ovakva odluka ima mnoge prednosti. Na drugom katu u glavnoj reprezentativnoj prostoriji (južno krilo objekta) koja ima sačuvane originalne dijelove kamenog namještaja (nedostajući će se rekonstruirati) i koja će koliko god je to moguće "biti vraćena u XVIII. stoljeće", muzejska se koncepcija treba podrediti konzervatorskoj prezentaciji. To se može bez većih poteškoća učiniti tako da se projektom stalnog postava respektira i po mogućnosti pojača monumentalni dojam koji ova velika prostorija ostavlja na promatrača. Prostoriju ne treba pregrađivati visokim panoima, vitrine trebaju biti diskretne i nenametljive, u postavu treba ostaviti vidljivim, primjerice, kamine i prozorske otvore i sl.

Slično tome, kule koje se nalaze na uglovima mogu se spojiti s muzejskom prezentacijom načina obrane iz kaštela. Kretanje posjetitelja također nije problem jer se može uspostaviti kružni tok. Sve u svemu na drugom katu kaštela, kao ni u projektiranju stalnog postava ne očekujemo poteškoće. No, muzej nije samo stalni postav i zato svakako treba predvidjeti prostor za rad kustosa i njegovih drugih djelatnika. On treba odgovarati normalnim standardima i tu nema nekih posebnih zahtjeva muzejske struke. Prijedlog je da se radne prostorije osiguraju na prvom katu. Čuvaonice pak, za razliku od radnih prostorija, objektivno predstavljaju problem. Stari objekti nisu najsretnije mjesto za muzejske čuvaonice. U njima mora vladati kontrolirana mikroklima, moraju biti zadovoljeni posebni protuprovalni i protupožarni zahtjevi, sigurnost mora biti na prvome mjestu. Sve se to odnosi i na stalni postav, ali su zahtjevi u čuvaonici još i stroži. Ipak čuvaonica treba biti, ako je to ikako moguće, u zgradi u kojoj se nalazi muzej. Prijedlog je da se čuvaonica smjesti u prizemlje. To su, dakle, malo pojednostavljeni, minimalni muzejski zahtjevi i bez

njihova ostvarenja muzej ne može normalno funkcionirati. To bi u raspodjeli prostora svakako valjalo imati na umu.

Ostale namjene prostorija u kaštelu tek treba odrediti, ali i one moraju biti podređene konzervatorskim i muzejskim zahtjevima. Primjerice, u knjižnici, ako bude smještena u prostorije kule,

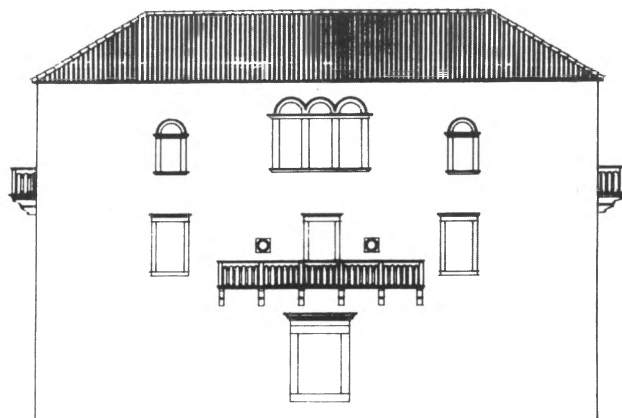

Tlocrt II kata kaštela Vitturi u kojemu će biti smješten stalni postav Muzeja grada Kaštela

struktura njene unutrašnjosti, otvori i drugi detalji moraju ostati netaknuti, vidljivi i skladno ukomponirani u unutrašnje uređenje knjižnice.

Ostaje još parter dvorišta koji također treba muzejski i konzervatorski tretirati.

Pred muzejom je mnogo posla. Nakon donošenja odluke o namjeni prostorija u kaštelu treba izraditi projekt stalnog postava, plan preventivne zaštite muzejske građe, plan nabave potrebne opreme (posebno za čuvaonicu), projekt protupožarne i protuprovalne zaštite, projekt rasvjete i još dosta toga. Svaki od spomenutih planova i projekata zahtijeva prisnu i kolegijalnu suradnju investici-

Kaštel Vitturi, nacrt južnog pročelja, Katja Marasović, projekt obnove

tora, konzervatora, muzealaca i projektanata. Ne dvojimo da će to, kao i do sada, biti. Svi uvjeti postoje i nadati se je da će Kaštel Vitturi i muzej u njemu postati važna točka na kulturnoj karti Dalmacije, Hrvatske i Europe.

Bilješke:

*1 Katja Marasović: Kaštel Vitturi u Kaštel-Lukšiću, Kaštelanski zbornik br. 4., Kaštela, 1994. str. 213.

*2 Isto, str. 217.

*3 O obnovi vidi:

Katja Marasović: Kaštel Vitturi - Kaštel Lukšić, Studija prostornog razvoja;

Katja Marasović: Kaštel Vitturi - Kaštel Lukšić, Idejni projekt ;

Izvedbeni projekt: izradio Conex, Zagreb, odgovorni projektant Damir Čorko, dipl. ing. grad., autor arhitektonskog projekta Katja Marasović iz Mediteranskog centra za graditeljsko naslijeđe

*4 Katja Marasović: Kaštel Vitturi u Kaštel-Lukšiću, Kaštelanski zbornik br. 4., Kaštela, 1994. str. 223.

*5 O kuli Cippico vidi: Katja Marasović: Kaštel Novi i kula Cippico, Kaštelanski zbornik br. 5, Kaštela, 1996.

Primljeno 5. XI. 1997.

Summary:

The museum in Kaštel Vittura (The Vittura Citadel)

Ankica Babin
Zelimir Lazslo

During the time of danger of the Turks, at the end of 15th century, somewhere between Split and Trogir has been build 16 towers and castles. One of them is the Vittura Citadel in Kaštel Lukšić. That is the monument of very high value. With the renewal what was in progress, it was guaranteed the conservator specialty and the purity of the procedure which only the inadequate purpose and later carelessness can injury.

Museum has to involve the value of the object into its "permanent exhibition". Towards that suggestion what was made by all together the conservators, projectors, curators, it is not questioned the location of the permanent exhibition at the second floor. On that floor there are saved the original parts of the stone furniture. The room would not be split with the tall boarding and the china cabinet which has to be unnoticeable. The only things that have to be noticeable are low tile stove and the windows. Similar to this, the tops of the tower which are on every corner, can be connected to the museum presentation of the way of defense from Kaštels. But the museum is not only the permanent exhibition so the need is also to provide the environment for the curators and other workers. The space for the working rooms can be provided on first floor.

The depots are the problems. Old objects are not the luckiest solutions for the depots, but the suggestion is to be in the same building. So the solution is to place it on the ground-floor. The other intentions for the rooms in the castle are not decided yet. That would be made after the decision about the assignment of the rooms in castle and the plan of the purchase of necessary equipment for the castles. All of that requires comradeship of the investors, conservators, curators and the projectionists. Then is to be expected that the Vittura citadel becomes the important point on the cultural map of Dalmatia.

150 GODINA NARODNOGA MUZEJA U ZAGREBU

Višnja Zgaga

Muzejski dokumentacijski centar

Zagreb

S to pedeset godina djelovanja javne institucije koja skuplja, proučava i izlaže "svih uspomene vrijednih starinah, duševnih i materialnih umjetnih proizvoda s jasnim programatskim ciljem osvještavanja nacije o njenoj tradiciji i kulturi značajna je obljetnica za svaku sredinu. U našim uvjetima nedavno uspostavljene države i nužnog definiranja kulturne politike, ona je još značajnija jer je utemeljenju Narodnog muzeja prethodila i odluka Hrvatsko-slavonskog sabora donesena dvanaest godina ranije (1834.god), znakovita je po izricanju jasnog cilja ovakove institucije : **cultur-am nationalem pro scopo habens**. Narodni muzej je dakle shvaćen kao ustanova koja ima mogućnost graditi i promovirati nacionalni identitet, u duhu romantičarsko-prosvjetiteljskih ideja

Vučedolska kultura - detalj postava Arheološkog muzeja